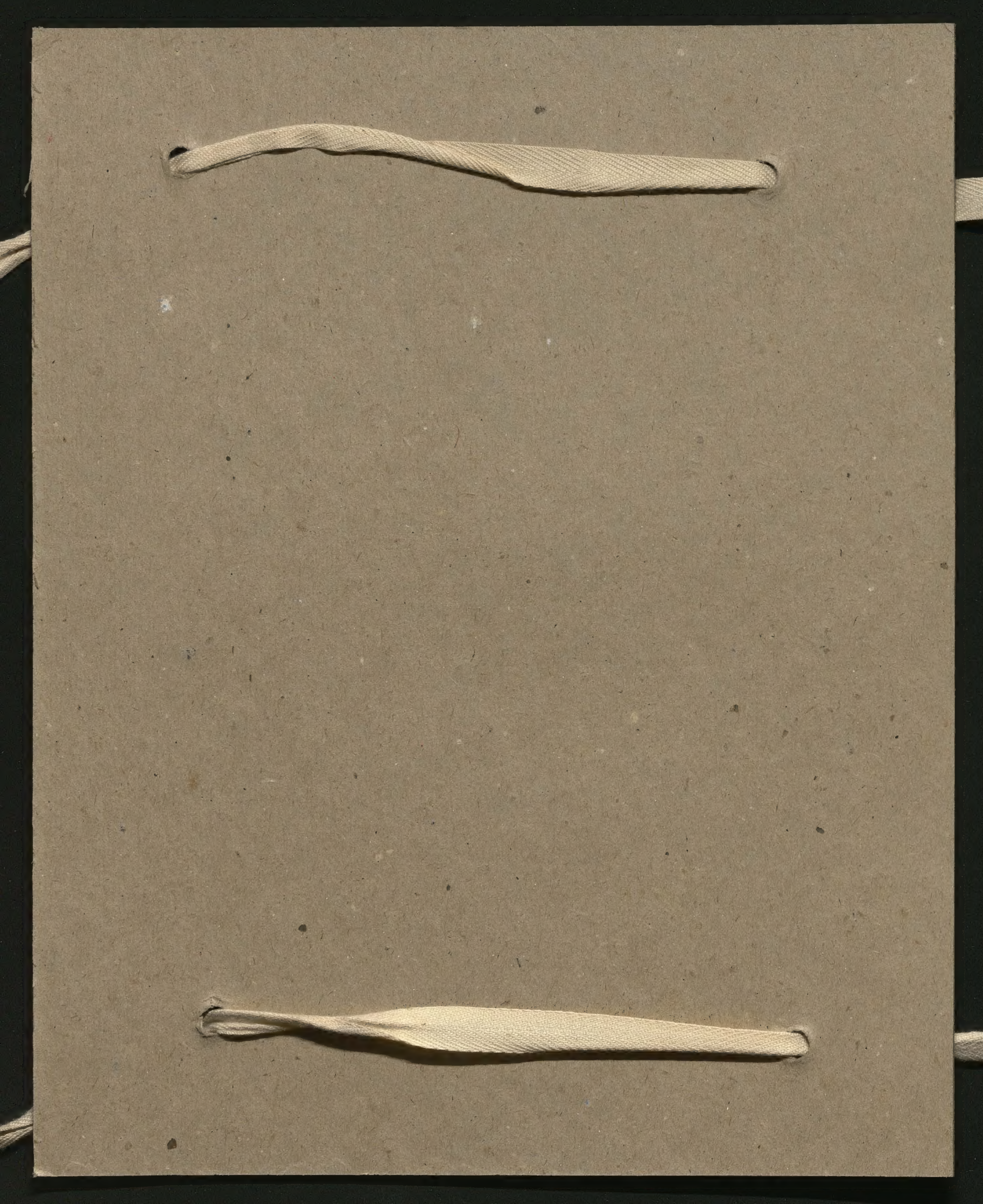

8259

Bibl. Jag.

III

Continuatio

Philosophicae

Franciscus Breithopf.

Romae 1857.

admodum

philosophum

hanc est doctrinam

hanc est doctrinam

Rosminius in Italia non solum in universa philosophia excellentia, sed in hac praesertim doctrina de Ideis bene quantum potuit rimata, praestaram operam navavit; maxime tribus oppositis voluminibus de origine Idearum (Origine delle Idee).

Ipse distinguit inter partem materiale et formalem cognitionis, atque solam formalem ait nobis a natura esse concessam.

"Sicché (Hant) non pose le idee innate ne in se come Platone, ne' loro vestigi, come Leibnizio, ma pose innata una parte delle Idee, la parte formale; e però secondo Hant tutte ma non interamente (come voleva Locke) sono fattizie. Questo ~~fu~~^è un passo notevole, che dà innanzi la scienza filosofica. — Perocché ~~però~~ volendoci noi continuare all'opera de' filosofi, che fin qui forniscono apprendendoci all'addentellato da lor lasciato, conveniva che da prima noi ricercassimo per nostri i due veri da loro posti in luce cioè: 1. Doverci distinguere la parte formale dalla parte materiale del sapere. 2. La sola parte formale esser quella concessaci da natura. — Ricchi di questa ordita conveniva di' porci che non avendo essi trovata l'incognita che contiene la seconda di queste due proposizioni, cioè la parte formale del sapere noi ci ^{occupammo} ~~accettammo~~ a determinarla, provando vigilantissima mente di' non prenderci insieme confessa forse qualche parte della materia del sapere: e che la stessa parte formale certissimo s'avverta nel suo modo di essere più semplice a primitiva, non in quei modi, di quale ella si vesti, quando viene applicata: — ricerca da noi fatta e che ci dà per risultamento, ^{essendo} la parte formale del sapere nello stato suo primitivo ed originario consistere nell'unica intuizione naturale e in noi permanente dell' Esse possibile." / §. p. 15.)

Hanc partem formalem cognitionis in suo stato primitivo et originario ait consistere unice in intuitione aliqua naturali ac in nobis permanenti, quae est intuitio Entis sive possibile.

(Italiav. ff.)

Haec intuitio potest vocari Idea pura Entis, quae omnibus aliis ideis substat, ipsi autem substat nulla, quam si negamus, nihil remanet.

1. Hinc ideae Entis sunt tria elementa:

a. Spesa est obiectiva:

b. est idealis, sive est idea de possibilitate, proindeque simplex et unica sive identica,

- 6, tandem est indeterminata, quae omnia prohibent
quominus Idea Entis possit deduci de sensatione.
- 2, Idea Entis non potest deduci ex sensatione propriae Exi-
stentiae, quia haec est mera sensatio licet interna, neque
sit conscientia sui, sive Idea $\tau\phi\upsilon$ Ego, nisi huius sen-
sationi addatur idea Entis.
- 3, Haec Idea Entis non sumitur ex reflexione lothiana;
nam reflexio observat sensationes, idea vero Entis in nul-
la sensatione invenitur, neque in externa, neque in
interna, proindeque nequit inde deduci. -
- 4, Neque haec idea Entis oritur in ipso actu perceptionis, ut
Reidius vult, nam invenitur, ut ita dicam, ab immo-
morabili in mente nostra, et non invenitur in ulla re
percepta.
- 5, Neque tandem haec idea emanata nobis met ipsis, ut Kantio
placere, nam tum esset creatio, quod absurdum est, prae-
terquam quod mens nostra conscia sibi est quidem videre
hanc ideam, nullo modo autem eandem producere.
Prestat igitur ideam Entis esse innatam.

Haec idea Entis est forma intellectus nostri et rationis.

II Constituta hanc in modum forma nostrae cognitionis,
Prominuis ponit ex alia parte materiam ejusdem, quae
duplex est:

- 1, Corpus sive materia corporea extensa, quae est ter-
minus Sensitivitatis externae. Potentia hu-
jus sensitivitatis externae constituitur in sensu
fundamentali nostri proprii corporis.
- 2, Subiectum purum, quod est terminus sensitivitatis
internae. Potentia huius sensitivitatis inter-
nae constituitur in sensu $\tau\phi\upsilon$ Ego simpliciter.

III Haec materia nostrae cognitionis (corpus nostrum)
et haec ejus forma (intellectus noster) constituunt
sensum fundamentalem nostrum intimum et omnino

unum, qui jungit sensitivitatem et intellectum. Intellectus porro possidet activitatem aliquam, ac si dixeris visionem spiritualem, quae percipit illam relationem: haec est Synthesis primitiva.

Quae activitas sumpta universaliter (i.e. facultas videre relationes in genere) vocatur Ratio, cuius prima functio est primitiva Synthesis illa. Haec est facultas iudicandi in quantum conjungit praedicatum cum Subjecto.

IV Synthesis primitiva est illud iudicium, ope cuius Ratio acquirit perceptionem intellectivam. Huius igitur perceptionis momenta haec sunt:

1.º Sensus fundamentalis Ego percipiens corpus / hic sensus praeexiolit.

2.º Sensatio, quae per sensitivitatem externam venit a corporibus alienis in organa corporis nostri, et est passiva.

3.º Perceptio sensitiva, quae est modificatio sensus nostri fundamentalis, terminus internus actionis externae huius si addas relationem cum Ente universalis, fit:

4. Perceptio intellectiva, quae est actus rationis nostrae et quidem directus.

V. Altera functio Rationis est reflexio.

Ad hanc spectant omnes actus reflexi. Eorum objecta sunt omnes actus directi spiritus nostri, in quantum est rationabilis.

(rr)

Maxime vero 1.º Sensus Ego percipiens ideam Entis,

2. Actus facultatis universalis efficiendi,

3. Actus ipsius reflexionis.

Reflexio porro duas habet operationes. Synthesin et analysisin. Illa conjungit, haec separat, illa universalizat, haec abstrahit.

(rr)

Quemadmodum facultas intelligendi non efficit ideas singulares nisi per ideam Entis, ita facultas abstrahendi non potest efficere ideas abstractas nisi per sermonem. Ad illas ideas movent intellectum sensationes, ad has autem, i.e. ad abstractas movent signa vocalia quae inveniuntur in sermone.

(rr)

Porro inter ideas abstractas, quae nobis sermo supradictus pro-
prium computanda sunt, ideae finis relationis et mediæ.
Jam vero quum hæc sint ideae, quae hominem ad actionem mu-
vant (utroque verisimum est sermone esse, qui homini tri-
buat suarum facultatum dominium, id est, libertatem. Quae
libertas summam constituit hominis facultatem, id est, acti-
vitatem ejus, quae praeceps efficitur, qui tandem ultimum
finem adpropinquat.

Facta a se ipso sui Systematis expositione, Rosmini-
us movet ultimo has res seculo dictas querendas

1. Sensationem a perceptione sensitiva,
2. Ideam a judicio existentiae alius rei,
3. Perceptionem sensitivam a perceptione in-
tellectiva,
4. Actum spiritus directum ab actu reflexo, sive
adverbia ad eandem actum. Quae si quis
recte intelligens bene inter se distingat
symptomata erit systema ejus non minus
recte ipsum percepisse - an vero adoptasse,
in dubio certe erit.

§ 54.

Ultima tandem experimenta, quae hucusque fecerit sciamus,
ut hæc philosophiae basis constituatur, tentavit Giobertus,
vir splendentissimi ingenii, cujus infatigabilem exitum
et non emendatos errores satis deplorare poterit nemo.

Giobertus statuit Objectum primum et principale
philosophiae esse Ideam, quae est terminus immediatus
intuitus mentalis. - Ideam esse Veram absolutam et
aeternam, in quantum se praesentat intuitioni hu-
manae.

(88)

Ideam relate ad cognitionem esse Objectum ejus immediatum
esse cum ipsa cogitatione congenitam, seu ipsi innatam.

(89)

Hæc idea demonstrari non potest habet tamen charac-

terem, qui equivaleat demonstrationi sc. evidentiae, evidentiā vero parit
certitudinem.

Porro haec idea primitiva indivisibilis, evāens et certa per se i-
psam, haec idea universalis, immensa, infinita, interior et exterior
spiritui, haec idea consuetas cum spiritu per ipsum actum cre-
ativum, et in hoc primo suo intuitu vaga indeterminata, con-
fusa, dispersa. Jam vero cogitatio in hoc statu super se ipsam
repleatur, et ope signorum, quae constituunt sermonem il-
lum primum intuitum apprehendit per intuitum secundum.
Haec est Reflexio.

In reflexione idea fit clara, determinata, singularis, cum fere
in modum, quo per orificiū telescopii ex immensitate coe-
li parvum ejus spatium excidit consideratur.

xx.

Jam vero sermo qui est principium determinativum Ideae, est
etiam conditio necessaria evidentiae et certitudinis.

xx.

II Quapropter ut idea possit a reflexione apprehendi et dein-
de a philosophico studio excolli, opus est, ut clare, simplici
et accurato modo per sermonem exprimat. Haec ejus
expressio est formula idealis.

xx.

Et quia fieri non potest, ut cogitet homo, nisi etiam judicet,
ideoque formula idealis exprimitur per judicium.

xx.

Forma idealis debet continere omnia elementa integratio Ideae,
nec plus nec minus, ad quae deinde possint reduci synthe-
tico omnes notiones, quaecumque tandem in spiritum ca-
dere possunt.

xx.

I^o Primum elementum Ideae proindeque et formulae ide-
alis est propositio est simul ontologicum et psychologi-
cum et vocatur ab ipso: Primum philosophicum.
Hoc primum philosophicum est Ens et quidem Ens
reale.

Hujusmodi Ens concretum est et individuale utpote
reale et positivum in summo gradu, est simul ab-
strahendum et universale, utpote purum et simplicem,
id est, expertum omnis formae, infinitum, absolutum.

xx.

Haec place, secum non contrahentia obducuntur

non aliter et causa nisi Systematis gratia, in quo cum
unicum objectum intuitus sit Ens reale, prout Ens abstractum
et possibile locum non habet nec habere potest. Et tamen
nec negari potest Ens possibile. — In nostra sententia
formae Entis consideratur, quae forma si absque Ente
consideratur, dat Ens possibile. Haec optime sequi so-
luerunt.

Nota etiam in hujus sententia Ens illud reale esse sine
forma. Bene sane mirandam, quae mihi inde
solum videtur explicari, quod nimirum auctor ita han-
tummodo ideam Entis conciliare potuit, et cum intuitu
cui est innata, et cum reflexione, a qua apprehenditur
per sermone. Nam si habet formam suam, non
est innata, sed per actionem suam et quidem per
formam intuitioni sese obversaret, tunc etiam reflexio
erret in ipsa intuitione et non in alio illo mo-

mento quod in systema inducitur.
Hoc primum Elementum Ideae et ejus formulae exprimitur per
judicium sc: Ens est necessario, capis judicii, quod a spiritu per-
cipitur in actu immediato intuitus, auctor est Ens ipsum spiri-
tus vero simplex factum sensus.

rr.

Judicium hoc divinum expressum est per proportionem aequi divinam,
in capis repetitione reflexa continetur principium, in evolutione vero
progressus philosophiae humanae.

rr

2. Secundum Elementum Ideae et ejus formulae est Idea existentiae,
quae maximam necessitudinem habet cum Idea Entis, et in sermo-
ne saepenumero cum eadem confunditur, rectius tamen ex ipso
sermone intellecta, nihil aliud est, nisi: realitas propria alicui-
jus substantiae actualis, producta ab aliqua substantia
distincta, quae illam continet potentialiter, in quantum ido-
nea est, quae illam producat. Ex quo patet ideam Existen-
tiae necessario pendere ex idea Entis.

rr

3. Sic nexus inter existentiam et Ens est tertium Elementum
Ideae et formulae idealis. Sic autem nexus non potest esse
alius nisi creationis. Nam spiritus ac existentia dependet
ab Ente, tanquam effectus a causa, hinc Ens non potest esse

alii causa nisi creatrix. Quo posito id solum remanet investigandum
an Ens et ipsa sit causa, nam modo sit causa, erit certe causa cre-
atrix. Jam vero licet est res facti, imo est factum divinum, quatenus mo-
do primum illud elementum erat purum divinum. Eodem igitur
modo, quo illud purum divinum fuit appetitus auctoris, et factum hoc
divinum ab intellectu nostro pariter apprehenditur, et spiritus no-
ster fit concurrens hujus facti dum induitur Ens produciens existen-
tiam, et in operibus suis extrinsecans, modo finito, effectum
suum infinitum. In quo certe sententia Geobertianna maxime
subolet error. xx

Jam nunc eo, quae ex his tribus elementis necessario consequi
debet formula idealis potest evincitur his terminis:
Ens creat existencias. Haec formula est expressio organica
Ideae et summum fundamentum omnis scribitis.

Certe haec formula est necessaria. Primum igitur conse-
quentia est creationis acque esse necessariam. Quid con-
tra haec responderi possit, plane non video. Quid autem
formula sit necessaria, evidentissimum est. Nam
ponitur ut primum principium, jam vero repugnat,
ut primum principium sit contingens et relativum.

Relativum enim refertur semper ad aliquid absolute.
Proque et haec formula refertur ad aliam, sit effectus
relativa. Omnino igitur debet esse absolute et necessaria
si est primum. Atque si necessaria, etiam id quod conti-
net et exprimit necessarium erit, nam hoc profecto
ipsam constituit, nec esset necessaria, nisi id quod
continet, necessariam esset. Sed si hoc est necessari-
um - necessario creatio - patet. -

III Doctrina Geoberti de origine aliarum idearum
praeter illam primam Ideam Entis, in eo convenit
cum doctrina Rosmini, quod omnes ab idea Entis
procedunt, sed Entis realis non possibilis, neque per
generationem, sed modis sequentibus.

1° Omnes ideae sive conceptus absolute procedunt ab
idea Entis non per viam generationis et creationis,
sed simplicis dependentiae logicae. xx

2° Omnes ideae sive conceptus relativi, in subjectivitate
sua, procedunt ab idea Entis non per viam generati-
onis, sed creationis.

3, conceptus relativi procedunt etiam ab idea essentiali non per modum generationis et productionis, sed per modum simplicis dependentiae logicae.

Omnes itaque nostrae ideae non generantur ex idea Entis, sed idem Entis committuntur solummodo. Neque non sunt deductae, sed revelatae sed communicatae, et haec communicatio juxta Goerberium est actus ipse creationis quo actus Ens et revelat nobis se ipsum cum suis perfectioribus, et ad notitiam rerum contingendum. Haec est summa doctrina Goerberiana de ideis et caput totius Systematis. - In quo systemate soluto videntur tres praecipui erroris qui ad amussim respondent tribus elementis ejus formulae:

- I Intuitum Entis esse rationi nostrae innatum, cum naturalem eumque sine forma immediatum.
- II Existentiā procedere ab Ente ad finem modis finitatis ejus essentialis infinitae.
- III Nexum qui intercedit inter Ens et existentiā, scilicet creationem esse necessariam.

§ 55.

In Scholis recentioribus, quae a studio systematum se abstrahunt, vel se abstrahere sibi blandiuntur, idea passim definitur vel: imago rei intellectualis, vel representatio objecti in mente facta, vel simplex voluntatis perceptio, vel illud quod in mente versatur dum mens simpliciter cogitat Cartesius, Berkeley, Duns Scotus, Locke vel objectum immediatum intellectus, vel medium quoddam inter rem cognoscendam et intellectum. (Wagner) (Deidius)

Quorum omnium definitionum defectus vel superfluitas ex eis hucusque dissolvimus apparet.

§ 56.

Applissima definitio ideae quae ex ipsa formula logica deducitur et omni ideae intellatissime non minus ac in arctissima ejus acceptione in reali non minus ac inprofabili ejus statu, convenire potest, haec nobis videtur, ut nimirum idea sit

Forma Entis in intellectu.

Itaque in omni contingenti ideis ex idea pervenimus in vocem (formam ipsam);
sed in Idea Absoluta ex voce pervenimus in ideam. De idea absoluta tenemur
peruenimus tantum formam logicam, de aliis ontologicam.
Sed haec forma logica Ideae absolutae cum oriatur ex ipsa actione (i.e. affir-
matione) Ideae non est subjectiva in nobis, sed obiectiva; et tunc saltem fit
subjectiva quando nos recogitamus in nobis unumquodque momentum ex
tribus quae illam constituent; scilicet Ens, proprium et formam; et haec
recogitatio formae logicae Ideae absolutae constituit nostram formam logicam
expressam per eam quam vocamus formulam logicam.

Momenta quae constituent formulam logicam sunt verae ideae, quia
vere sunt formae Entis. Scilicet sunt momenta formae Ideae absolutae, Ideae
autem absoluta recte vocatur Ens, quia est forma Entis absoluti et in Ente
absoluto forma convertitur cum Ente. Ergo forma Ideae absolutae est forma
entis absoluti, ac proinde omnia quae constituent formulam Ideae sunt
etiam forma Entis. Ergo momenta illae formae Entis, quae constituent
formulam logicam, sunt verae ideae.

Affirmatio igitur divina et momenta quae eam constituent sunt pro
nobis verae ideae (sicut et omnia nomena divina) licet in se, respectu ad
Deum, non sint ideae, sed verba et nomina. In aliis rebus nomen non
est Idea, sed perceptio expressio ideae, forma Ideae.

Hinc est quod dicimus Ideam esse formam Entis, ut distingua-
mus a nomine, quod non est nisi forma Ideae.

Caput III

A. De prima Idea.

§ 57.

Cum videmus etiam ideas ab aliis procedere
produci ab ipsisque procedere, tunc admi-
tatur necesse est prima aliqua idea, ex
qua omnes procedant ab ipsaque pendant.
Sicut id aristotelica anima procedunt
ex unitate, et anima ex puncto in
matematica.

Hanc primam ideam non potest ab ulla alia
procedere, vel pendere debet per se ipsam.

Hanc, per se ipsam, evident esse.

Quapropter hujus m. primae Ideae non
potest esse nisi, Idea absoluta.

§ 58.

Idea absoluta, sub quaeritur, quae hanc
formam sumatur, etiam sub formae
simplicis esse, non est nobis innata
non congenita menti nostrae, non
connaturalis, sed contra naturalis est
nobis et innata facultas tantum
percipiendi formae hujus m. Ideae.

§ 59.

Cum omnis Idea nobis sit. Formae
Entis in intellectu, quaeritur, sub
quaenam forma percipitur a nobis
formae Ideae absolutae, seu Entis
absoluti, cum in Absoluta Ideae
cum Ente convertantur? Jam vero
haec forma non potest esse alia
nisi affirmatio ejusdem Ideae ab-
solutae de se ipsa, facta per ser-
monem.

§ 60.

Hanc affirmationem Ideae absolutae est
primum affirmatio de existentia, ita
ut possit contineri hac formula:

Ego sum qui sum
vel
Ego sum existens.

Hoc exemplum mathematicae et arithmeticae
hocce maxime ad rem facit, nam videmus
claudit omni ingenio quod velle in ideis
in infinitum retrocedere. Nam certe nisi
esset punctum non esset linea, nisi esset
unum non esset duo. Principium ne-
cessario admittere debet. Jam vero argu-
itur, si hoc argueretur mathematicum
est. Ergo! — certe eadem est lex metaphisica
maxime in mathematicis quae et in logica.
Ia est punctum, ita unitas, quae non de ri-
tuitur, non definitur, nisi negative.
positivae intellectus tantum. Nisi ita
esset prima idea non esset prima.
non dicimus in nobis esse ideam absolutam
sed potius ideam de Idea absoluta, quae
existit de idea in mente nostra quae
non potest in se, ex se continere ideam
ipsam absolutam sed tantum habere ide-
am de idea absoluta.

§ 58.

Idea, seu idea pluribus probata est cum
demonstramus de formulae ideale. Quam-
vis momenti non est longum deservere af-
ferri ad notasse hanc solam sententiam
existere omnem philosophicum rationalem
Ideam et philosophiam.

§ 59.

Atque non intelligimus per sermonem
cuius tantummodo qui vocatur humanus
est sermo scilicet articulatus neque ex-
clusive alium quolibet humanum
sermonem, sed omnes omnino possibi-
les sermones per signa per numeros
etc.

§ 60.

Parum refert nos non percipere immedi-
ate a Deo hujus modi affirmationem
sed a parentibus.
Nam semper verum est primum rem
quam nos percipimus a parentibus esse
eorum affirmacionem de existentia
sua. Atque affirmacionem nos per-
cipimus tantumquam aliquid extra nos
in se existens et in nos agens. Postea
animadvertimus parentis nostros
in eadem conditione fuisse ac nos
sumus et ita necessario hanc affi-
racionem affirmacionem formam
ad Ens aliquod quod revera in se est
ex se existit et in nos primario.

licet moderate (per parvulus) agit.
 Porro in hoc enunciato: quod existit
 vel existens videtur etiam
 notio affirmationis et actionis
 nimirum potest dici: quod affir-
 mat vel quod agit. Sed de hoc
 postea.

III Inq.
 Hanc formam affirmationis, quae objectiva
 est, est prima forma, quae a nobis perci-
 pitur percepta vero, sit subjectiva pri-
 ma loca nostra.
 Haec porro, prima loca nostra sub-
 jective sumpta potest exprimi hac
 formula:

Quod existit, seu existens est
Eius aliquod.

S. 61.
 Existens est loco formae, Ens
 occupat suum proprium. Item
 Ego autem est loco Proprii sive
 dependentiae.

S. 62.
 E. Etia debet esse, nam naturae
 cogitationis convertitur in tribus
 momentis et sine his cogitatio
 esse non potest. Ideo autem est
 cogitatio.

S. 61.
 Ex hoc sequitur primam formam, quae
 apprehenditur ad primum primam
 ideam, quae formatur, non esse sim-
 plicem, sed triplicem, aut potius
 triam. Eius tria momenta sunt:

1. Existens

2. Esse

3. Ens

sc. hae, eadem, quae et formulae i-
 dealis, nisi quod in formula reali
 sunt generaliter, et omnibus termi-
 nis aptari possunt, hic autem in
 prima loca sunt in particulari
 nimirum applicata unico termino
 qui est Existens.

S. 62.
 Hinc patet primam ideam habere
 formam propriam. E.

Ad notum est verum iudicium
 nam ad iudicium requiruntur
 duo veri termini et eorum synthe-
 sis. hic autem videtur latere est
 terminus, scilicet existens, ea vero
 quae coniunguntur, et videtur
 esse quodam termini non sunt nisi
 momenta seu modi ejusdem termi-
 ni. Cum autem in uno quoque ex
 quod habet existens, et ita haec etiam simpli-
 ter a via ad eadem pervenimus eodem
 sequentibus.

S. 62.
 E. Verba nihil aliud sunt
 Existens, Ego et Ens.
 E. Etia debet esse, nam natura cogitationis con-
 vertitur in tribus momentis, et sine his cogitatio
 esse non potest. Ideo autem est cogitatio.

Hic tres modi seu tria momenta
 sunt. Existens, Ego et
 proprietas seu habere.
 Haec vero ostenduntur si simpliciter ad
 grammaticam appellamus v.g. simplex
 vox. Existens potest distribui in tres. Id

his modis eadem Idea integra repe-
latur, hinc potest et debet unusquisque
his modis tanquam in integra et di-
finita Idea considerari. +

S. 63.

Itaque primus modus huius m. primae
Ideae seu utilitatis dicam Ideam primo
primam, est Idea existentis, seu exi-
stentialis. +

Forma Entis in hoc primo momento
perceptus tanquam existentem sim-
plex et pura, sine ulla alia determi-
natione seu nota positiva.

Dicimus autem Existentialiam puram
et non Ens purum vel Esse: cuius
rei ratio, grandissima sane, ex iis pa-
tet, quae de falsis systematibus on-
tologiciis fusiis discevimus. +

Dicimus praeterea: sine alia determina-
tione seu nota positiva: nam ne-
gativas potest habere, quarum prima
et quidem maximae momenti est haec:

Entis non sit nihil. +

S. 64.

Secundus modus seu momentum pri-
mae Ideae, est quod existentia sit pro-
pria alicuius Entis, sc. hoc se-
cundum momentum est Idea pro-
prietas. +

Idea proprietatis consistit in neces-
saria relatione existentiae ad Ens. +
(Et Entis ad existentiam)

S. 65.

tertius modus seu momentum pri-
mae Ideae est Idea Entis.

Haec Idea Entis in hoc consistit
quod supponatur necessario alicui
aut existentiae inherere, et a quo
proceperit.

Ens est posterum, si a posteriori
generatur; primum, si a priori.

Haec vero ostenduntur si simpliciter
ad grammaticam appellemus. V. gr.
simplex vox: Existens potest distribui
in tres, id quod habet Existentialiam.
Et ita haec Idea simplicissima vix
ad eandem pervenimus consequentiam.

S. 63.

Ratio divina procedit ab Ente ad Existentialiam
nostra ab Existentiali ad Ens. Sicut itaque
moralis Entis prima sitet in Deo et in no-
bis tanquam ordine inverso procedimus
in consideratione ejusdem Ideae Entis
quae hinc est, nos videlicet a posteriori
ad primum, Deus vero a priori ad posterius.

Et ut primum in se non potest videri, potest
tantum in sua forma. Haec forma primo
est Existentialis, sed neque ipsa in se vi-
detur. Nam si nos ipsam formam En-
tis in se videremus, cum forma Entis
sit absoluta, videremus non solum
momentum Existentialis sed omnem
ejus momentum omnesque modos simul.
Hoc autem non convenit cum nostra
conditione, nam non est visio suc-
ceperet et deinceps, quae est nostra,
sed est intuitiva et simultanea, quae eundem est,
ut dicitur in Ungitur Deus formam suam nobis
revelat ad nostrum modum contemplationis
non cum in se ostendit in nobis sed ab alio for-
ma quae est forma formae ejus quae est forma
quo sermonis Deus potest nobis succedere tanquam
formam revelare, a quo id fit. In hac autem
revelatione primum norma tam est affirmati-
va de simplici Existentiali a quo, ita haec
est prima nostra idea.

Notetur impossibile, si id est simpliciter
Existentialis sine sermone, id est sine forma om-
nino formali. Nam in forma reali est
semper aliqua determinatio.

Et hoc est momentum maximum sane ponderis.
Nam hic statuitur differentia inter verum
philosophicum et ideatum maximum
Hegeli erroris. Ad hoc reud haec observa-
tione purum esse nihil, quod est principium
Hegeli autem discipline potest quis sibi
potest dero in aliquo mentis exceptus, est
namque seu sententia involuta et ambigua.
Sed Existentialis esse nihil, ne de ferremus
quidem philosophum sibi in, ut dicitur si quis
Deum componit et inducere poterit. Nam Existentialis
jam est nota quae determinat Ens (Ens jam
fuit non est in determinatum et primum
in se in determinatio, nota in qua
aliquid adeo positiva ab Existentiali Ens
non Entis, id est a nihilo in quo maxime con-
sistit idea Existentialis.

Ex quo sequitur quae in propria discipline
philosophiae et praesertim doctrinae
de ideis ab idea Existentiali et non Entis
maxime quod id postulat rei veritas.

Nos hic loci recte non probamus sed expo-
nimus. Nos jam probata et cum pri-
ma idea interpretamur cum suis tribus momen-
tis admodum tractatur.

¶ Hujus relationis naturam deinde aliter
exponetur.

§ 66.

1. Haec forma respondet existentiae simplici
in primae ideae existentiae determinatae
in omni alia idea sed semper existentiae.
Nam idea simpliciter nihil aliud est
nisi apprehensio rei in ejus existentia.

2. Nam forma factae rationis sensibilibus
etiam a brutis percipiuntur. sed cum
non sit in brutis haec idea proprietas
hujus lumen, nunquam illa forma trans-
eunt in realem.

3. Hoc paulo notandum est, maxime quod et
sola exoptatione res ultro probata sit
et simpliciter intuitu percipiuntur. Haec
sola positione questionis, ad seculum ever-
situr inuitas. In his Grotii et deuli-
tas cogitationis cum Ecto Scholasticis
et Hegele.

4. Alio tenore sumitur his forma tanquam
momentum unum primae ideae tanquam
primae ideae ipsae: haec tanquam totum
ibi autem tanquam pars. Tanquam
pars potest etiam considerari separata
et idealiter, non ita haec forma quae
consideratur ut totum, quo semper co-
gitatur tanquam realis.

5. Eius tanquam punctum in mathematica et
unitas in arithmetica. In spatio multum est
punctum unum et in numero multum unitas
exclusiva, non divisibilis et haec omne spaci-
um debet reduci ad punctum unum primi-
tiale ut intelligatur et ex omni numero
debet concludi ad unitatem indivisibilem
nam aliter numeratio absurda esset.
Punctum unum et unitas indivisibilis
necessario constituitur ex spatio et ex
numero, sicut Ens ex existentia.

Quod in logica forma, proprium est Ens
in mathematica: quoniam unitas, mo-
tus et punctum in arithmetica, nu-
merus, additio, unitas.

§ 67.

Primum refert quod haec idea non venit nobis
immediate a Deo sed per homines, per po-
reales. Nam cum affirmatio partium
de se ipsis participaret sit ab informi partem
suum partibus et ita ultioris, unde evidens
est haec affirmatio non esse a deo, sed
et necessario refertur ad primum affirmativum
Dei. Quod autem primum est necessarium
ex se patet. Cum autem a deo sit primum
ma idea esse necessaria eo tenore videtur quod
primum existentia seu existentia primi Entis
sit necessarium.

Ens autem basis et fundamentum, est
primum solum et causa originis existen-
tiae, et solius primae ideae.

§ 66.

Hanc in modum primae ideae (et portillam
omnes aliae), consistit his tribus momentis:

1. Forma, quae huc respondet existen-
tiae, et quae est objectum primum
et immediatum Deae, objectum, quod
ab ipsa percipitur, apprehenditur,
videtur.

2. Idea proprietatis, quae est lumen
intellectuale dans formae appre-
hensione valorem idealem, corpus
quod illam ad Ens refert.

3. Ens, quod est Objectum Deae ulti-
mum et medietatem, quod intellectus
in hoc suo statu nunquam in se
percipit, nunquam videt, sed ad
quod et existentia apprehensa ne-
cessario concludit.

Haec tria momenta: Formae
Proprietatis et Entis, non nisi in
eum Synthesi constituent primam
Ideam, i.e. primam formam Entis
seu etiam Formam primi Entis
in intellectu.

§ 67.

Haec prima Idea in sua integri-
tate est necessaria, et de necessario
sajum est omne primum.

§ 68.

Haec prima Idea in sua divisione,
i.e. unum quodque ejus momentum
separato sumptum, et idealiter
recognitum, constituit Ideam pro-
prietatis. Et quidem:

Existencia, sive indeterminata

sive Determinata (i.e. formae gene-
ratim loquendo), sed sine Ente, est
actus possibilis alicuius entis:

mera Idea

2° Proprium sine Ente, est capaci-
tas, quam habet Existencia, et in
genere Formae inhaerenti alicui
subjecto, relatio ejus ad Ens, quod
tamen non existit haec est pro-
prio Idea possibilitatis.

3° Ens sine Existencia est pura po-
tentia, sc. nihil.

§ 69.

Huc prima Idea in sua divisione
realiter accogitata, constituit Ideam
contingentem, ita ut contingens sit Ens
possibile, realiter existens, à cui con-
juncta est Existencia, sed quae a ipso
separari potest. Ita ut in contingente
sit

1° Existencia, quae potest ab Ente
separari, sed in eo ipso conjun-
gitur, et est id quod deductum est
in actum, sc. Actus ipse.

2° Proprium id, per quod deductur
Ens in actum, sc. Actualitas.

3° Ens id quod in actum deductur
sc. non solum pura sed actualis
potentia.

§ 70.

Ex his patet primam Ideam contineri
in se omnia transcendentia, quae
ita dicta sunt ab antiquis Schola-
sticis eo quod transcendant omne
genus, et quidem continet:

1° Ens, uti patet.

2° Unum, quod est Ens mathematicum
seu potius arithmetice sum-
ptum.

3° Aliquid, quod est Ens cum Forma

§ 68.

Ex hac theoria de possibili multa sequuntur
corollaria gravissima. Et primo videtur, ut
aut necearii praecedere ideam possibilem.
Deinde Ens contingens esse ideam quod Ens pos-
sibile quod naturam suam in hoc tantum
differt quod Ens contingens sit Ens possibile
in actu quod minimum Existencia factus pos-
sibilis / conjuncta sit cum Ente potentiaeli.
sed de Ente contingente plura in Ontologia
et proxime in § seq.

Ita videmus quo seu cu Ens potest dici ni-
hil. Unde possunt etiam haec loca Hege-
lii jure aestimari. — Das reine Seyn etc.

§ 69.

Ex hoc sequitur quod forma possit separari
ab obiecto, sed hic loquimur de separatione
reali, nam si idealiter etiam separatur
sive Ens non est ut hic dicimus actuali
potentia sed pura potentia, i.e. nihil, uti
jam dictum est in § au.ecedente.
Actualis potentia exprimit ideam quod
et vocabulum. facultas: Veritas non est
haec potentia sine ullo actu, nam uti
potentia jam existit, est igitur potentia
in primo actu, potentia actualis.

§ 70.

§ 70.

Idea transcendentalis transcendit omne
genus. De genere etc. quid sit, habet § § seq.
Hae sex ^{enumeratae} aut, sunt verae ideae, sed cum
ideae Entis convertantur, et quia Ens trans-
cendit omne genus etiam in se omne
genus transcendit.

indeterminatae,
4° Species, quae est Ens cum formae
determinatae.

5° Verum id

6° Bonum, quae duo portiones
transcendentales in prima Idea
contineri sequentibus capitulis
apparebit.

60

S. VI.

Possemus dicere, ideam attributi esse ideam
proprietas essentialis sed brevitas cau-
set omissimus possumus dicere, cum clarius
sit de ideis in hac tota disputatione ser-
monem esse. — Et per istud in sequ.

oo V. gr. in albedo vel nigredo in homine
forma cylindrica vel rotunda in ligno
etiam porro. Haec proprietates sive
casi sive deiderentur homo seu
per eum homo et lignum est lignum.

Haec sunt accidentia.

Considerare autem rationem est attributum
rationale sive quibus attributis
hominis, vitam et motum attributum
animalium sive quibus attributis
nec homo, nec animal animal esse
potest. V. gr. in homine existens,
vita et animatio sunt attributa quae
epus Ens remote determinant. V. gr. m.
remota aliocumque Entis determinatio
constituit genus ad quod pertinet homo.
— Sic de aliis.

oo V. gr. rationalitas in homine, nam haec
ad illa priora, constituitur homo, nec
ipso differentia aliud addere oportet
ut hominem definiamus. Proinde
proxime et ultimo Ens determinat.

4° Ideae differentiae, de quibus perieris ideo de-
finitum est quia differentia constituit
inter genus et speciem. Genus tota
differentia minus est quaeque species
et species universa tota differentia
maior est quam genus.

4° Ideae universalis ultimum est ideo spe-
cies. v. gr. homo. Nam aliquis
homo jam est ideo particulare
homo. singulare seu potius
individuale. —

S. VII.

Ex his etiam patet, primam Ideam continere
in se omnes quoque universales, quo-
rum quinque Logice computant.
Etenim continet in se.

1° Attributum, quod nihil est aliud quam
proprietas essentialis, sc. ea proprie-
tas sine qua aliquod Ens non esset
id ipsum Ens.

2° Accidens, quod aliud non est, quod pro-
prietas indifferens, quae illud ad Ens
pertinet, ut sine ipsa Ens nihilo-
minus esset id quod est. oo

3° Genus, quod est illud attributum vel
attributa, quae magis minusve re-
mota Ens determinant. oo

4° Differentia, quae est illud attributum
sive proprietas essentialis, quae pro-
xime et ultimo Ens aliquod determi-
nat. *

5° Species, quae est Synthesis generis
et differentiae, sc. est Totalitas om-
nium attributorum, et eorum quae
remote, et eorum quae proxime
Ens determinant. Nimirum species
est totalis determinatio Entis, per
omnes epus proprietates essentialis.

Haec quinque ideo universales dicuntur
quia ex ipsis ideae formantur univer-
sales. 4°

Speciei si addas proprietates, etiam indiffe-
rentes, i.e. si attributis addas accidentia
habebis Ens maxime determinatum
ita ut sit individuum.

Jam nunc possumus intelligere, quo-
modo in prima idea inveniantur om-
nia elementa universalia et ut ille
dicam, omnes formae universales ce-
terarum idearum. Nam in ipsa certe
invenitur:

1^a) Existentiæ illæ indeterminata, pro-
indeque supra omne genus, in qua
contineantur omnia transcendentalia.

Hoc est elementum determinandum.

2^a) Idea proprietatis illæ universalis in
qua contineantur omnia universalia.

Hoc est elementum determinans.

3^a) Tandem Ens. Quod per suam exi-
stentiā determinandum per pro-
prietates naturæ suæ determinantes
et ipsum determinabilem, quale sit
in particulari. Hoc est elementum
determinatum.

Quæ in re ad veritatem determinationem
existentiæ esse idealem, quia potest
considerari sine Entis, determinati-
onem vero Entis esse realem, quia
si existentiam determinatam cum
Ente conjungamus, non potest hæc
determinatio non esse realis. #

His præmissis jam nunc aliis ideas
omnes explicare res erit nullius
negotii.

Hæc etiam ultima determinatio per pro-
prietates proficiscitur ex idea proprietates
illa prima atque illæ omnis determinatio
radicem suam habet in idea proprietatis,
sed radicem apparentem in formæ, quæ
est manifestatio proprietatis.

Quod est determinandum id secundum
quod de finientum est et existens, nam
hæc determinatio dum demum Ens determi-
natur.

Hæc idea proprietatis universaliter
applicatur omni proprietati in par-
ticulari, quæ percipitur ab extrinseco.

Hæc explicatio nra ideas recales non
habere nisi de Eulibus, quæ existunt
as proprie omnes ideas reales esse
ideas particulares seu potius in-
dividuas. Locis recales est utrum
De Petro, Paulo, Joanne, loca de
homine quæ est universalis est eo
ipso formæ tantum, propriæ non
recales. - Diximus, determinationem
existentiæ esse idealem, tantum, Entis
vero reale. Nimirum Ens deter-
minatur per existentiam existentiam
autem per proprietates. Cum deter-
minaverit existentiam alicuius
particularis, propriam in hac deter-
minatione sistere, neque eam ad-
tribuerit alicui Entis, et sic determi-
natio meretur formæ tantum et
idealis. Hæc est natura determinati-
onis existentie. - Sed cum
ipsam attribuerit Enti correspondenti
sui fides, Ens reale quod nihil aliud
est, quam attributio existentie de-
terminatæ Enti quod prius fuit
nihil, veluti puncto mathematico
quod aliud ab alio non distinguitur
nisi per diversam extensionem
qui ipsi inditus est. Entis ab Ente
per diversam extensionem exi-
stentiæ sibi communicatæ.

B

De ideis secundis.

et nihil negotii nobis faceret ad illud sensus tenuitatem, re-
 spectu ad formam sensus sensibilibus. Hoc nihil
 derogat dignitati intellectus nec sensationi tribuitur
 plusquam oportet. Sensatio semper manet simplex
 sensatio, quousque in tractu, nisi intellectus
 autem in acta exte-^{rior} et in ipso formula idealis
 per formulam idealem intellectus sensationem quousque
 in suo sensu passivè apprehendit refert ad extra ad
 Ens, a quo active procedit. Et cum h. m. actus parti-
 neant ad formam illius Entis (neque non agit Ens ni-
 si per suam formam) hinc nihil aliud facit quam
 referre formam ad Ens. — hec autem relatio formae
 ad Ens proprie constituit ideam.

Quomodo autem intellectus percipiat sensationem?
 Cum inibi in se potest agere in id quod est nobilius. aut
 certe requiritur saltem aliqua proximitas et
 affinitas inter agens et patiens. — ubi non ob-
 stantibus contrariis Aristoteles. Quomodo quidem sen-
 sibiles res a me omnino materia est ex se absolu-
 te passiva agere in intellectu potest, qui spiri-
 tualis est et eminenter activus. —

Sed observandum est corpus humanum providere
 epus sensus necessario trahere suam Ens. id in-
 habere aliquid unitatis animalis, quousque omnia
 bruta habent. quousque dicitur ipsa conjuguntur
 omni anima spirituali. — Haec proinde unitas
 animalis utpote unitas non est mere materialis
 sed aliquo modo spiritalis manet est simplex et
 ubi diximus unitas. unitas autem et quod est
 simplex non est materialis neque est in materialis.
 Quo posito id quod in huius m. Entis modo ad simpli-
 ce. licet animalis percipitur ex sensibus (nimirum
 sensationibus) id percipitur non jam modo mere
 materialis sed illo simpliciori immo simpliciori qui
 convenit huius m. Entis. Quare sensatio huius modo
 percipitur idonea est quae ab intellectu percipitur
 hoc modo simpliciori, licet sensibilibus maxime cum
 illud Ens animalis conjuguntur, sit cum hoc in-
 tellectu. — At certe haec perceptio nunquam
 ipsa solet officere ideam ubi jam diximus, sed
 etiam dicitur quomodo profecto ex sensatione idea
 efficitur, nimirum per formulam idealem. Hic
 modus efficitur ideam verum ostendit et confis-
 mat intellectum active ideam offere, quod per-
 se videtur Aristoteles, explicatione S. Thomae et rei
 naturae posuit, modo intelligatur de ideis se-
 cundis et non de primis.

S. 76.

Hic verbis maxime est cautio inducta, ad id. in-
 tellectus in formam ideam agat nec ne? Doctrina
 veterum (Aristoteles et S. Thomas) de intellectu a-
 gente non videtur ab hac nota posse defici, quod
 nempe intellectus ipse officiat species intelli-
 gibilis providere ut creator idearum. Si autem
 ponatur, ubi posuimus, formam non creare sed per-
 cipere passivè earum relationem ad Ens, providere
 rationem ideam formis trahere, et ut videretur
 illius percipit sibi communicare, omnes bene
 cohaerent.

S. 77.

Determinatio negativæ negationi. Oppositum ergo in-
 determinato, tanquam negatio affirmativa. Sed
 non ut absolute absolute, sed oppositum ab relati-
 va affirmatio absolute affirmativa. Negativum
 de ipsa esse absolute, sed non negativum ipsam abso-
 lutum immo ex ipso affirmativum. Veluti lux reflexa

S. 74.

Si prima idea nostra est forma ideae a-
 bsolutae, quae est etiam Ens primum et
 absolutum, profecto omnes nostrae ideae
 secundae erunt formae rerum secunda-
 riarum, i. e. contingenciarum.

S. 75.

Formae Entium contingenciarum, si ipsae sen-
 sibiles sunt, per sensus a nobis percipiuntur,
 si intelligibiles (spirituales), per sermonem.

S. 76.

Formae objectivae rerum, sive per sensus
 sive per sermonem, passivè perceptas, in-
 tellectus active convertit in ideam, appli-
 cans ipsis formam primae ideae.

S. 77.

Forma objectiva Entis alioquin secundi
 sive contingencialis est determinatio aliqua
 formae indeterminatae Entis primi, vi-
 delicet est Existencia non generaliter
 sed determinata ad aliquem modum.

S. 78.

Quid in forma objectiva Entis est determi-
 natio, id in forma eius subjectiva est
 nota. Eae proinde sunt notae in ideis,
 quae sunt determinationes in rebus.

Utriusque vero fiunt per proprietates
 huius quidem per reales, illis autem per
 eadem proprietates idealiter recognitas.
 Quare sicut res alia ab alia distingui-
 tur per suas causasque determinationes
 ita ideae per suas notas discernuntur
 ab invicem.

S. 79.

Summa omnium notarum, quae ideam

constituunt, vocatur in Logica ideae comprehensio.

Summa rerum, quae sub una idea colliguntur, vocatur ideae extensio.

Unde sequens oritur lex logica:

Quo major comprehensio ideae, eo minor ejus extensio, et e contra.

Quo major extensio, eo minor comprehensio. +

Sed et haec alia lex non minus erit vera nimirum:

Quo major determinatio rei, eo major comprehensio ideae et minor extensio, et e contra. Quo minor rei determinatio, eo minor ideae comprehensio et major extensio.

(§. 80.)

Vidimus determinationem primae Ideae ulterius non determinatam, immo generalem ac simplicem, esse determinationem existentiae. Hinc oportet perfectum esse omnem in secundis ideis generalem determinationem magis quam particularem, ex ordine recurrere. +++

Prima determinatio existentiae indeterminatae est Materia, cujus forma generalissima est Spacium. Sed haec idea secunda habebit et ipsa juxta momenta ideae primae sua etiam tria momenta, quae sunt:

1° Punctum, et physico molecula quae necessario ita cogitantur, ut sit aliud juxta aliud, et haec cogitatio unius juxta aliud proprie constituit abstracte quidem Spacium, physice vero Quan-

tum scilicet reflexum. Non enim est reflexum nisi est absolute.

Optime igitur ratio quae posuit intelligi legi. m. determinationem primae formae, primae existentiae in determinatae haec est si eam nempe intelligamus faciamus reflexum: ^{illius} ~~huius~~ formae seu existentiae modo finito factum in altero puncto quod in nihilo constituitur et cui facultas datur in hunc vel in aliud punctum hanc existentiam reflexere.

§ 79.)

+ Si idea hominis comprehendit sunt homines ejus naturae, vitae, sensus rationis. Extensio vero sua omnia individua humana. In idea animalis comprehendit non completum tantum in se et sensum, id est quod est minor ac in idea hominis sed extensio ejus est major nam comprehendit omnia animalia et in his etiam hominem.

+ Quod jam ex exemplis adductis oppido patet. Sed cum determinatio magis magisque inclusa sit per proprios actus, quae idealiter producunt notas hinc alia lex: vide in pag. dextra. |

Ita ut res indeterminata (extensa) sit unde finite extensa in sua idea.

§ 80.

Philosophia ex principiis revelationis divinae non provocat dicere licet, superiorem et exoptatam optime sibi satisfacit. Jure est, quod nos hic ad ^{marginem} ~~interiorem~~ usque deum ponamus. Quod divinum oraculum, quod nobis patefacit Deum. Omnia in intellectu et numero et pondere disposuit. Sap. XI. 21. Ex quo liquet oculis, non aliquid esse rationem in prospectu determinationum omnium rerum nisi hanc per meum suum primum, per numerum deum, et laudem per primum.

Materia in genere (i.e. universum) respondet in revelatione momento mensurae.

Sed tria momenta ipsius materiae respondent. Deum suum mensurae numero et ponderis, ita ut fiat 1° mensurae mensurae 2° numerus mensurae 3° pondus mensurae. — et spatium igitur proprie dictum seu quantitas respondet mensurae mensurae.

+ In revelatione est numerus mensuratus.
Sed et aliud est aliud (quod erat
in primo momento) non facimus
numerum (duo) nisi in revelatione
ad se invicem. -

+ In revelatione hoc est momentum ponderis et quidem
ponderis mensuratum. Nam ponderis proprium
est ex utraque parte atque considerandum est ex utro-
que facere unum.

+ In philosophia negativa kat' e' x' x' p' p'
(negativum per se) in verso ordine proceditur.
primum ponitur qualitas (quae est esse
Existere et propter se esse, Nam, in fine,
non finem, diffinitum); secundum ponitur quan-
titas (quae est pura quantitas, quantum ex
terminum quantum inter unum sive gradus
et proprium ponitur mensura, quae dicitur
quantitativum quantum. - Ex hoc deinde
ordinem substatum (transitum) etc. -

Quantum erronee habet philosophia, ratio pos-
ponenda erronee quantitati, quae prius
prie, planum est colligere et ipsa rei in po-
tione sive in idea dicendi mensurata.

Hic porro operatur practicum, et per unum
reversum principium s. Thomae, primum
objectum nostrum intellectus est quod dicitur
rei, quod ipsum de materia intellectus mul-
to magis ponitur est substatum.

Et in hoc per ipsum expositionem nostram cum
ipso nos convenire gaudemus. excepto quod
nos in autem hoc posuerimus priorem ideam
in quam ipse non inquisivit, cum ratio philo-
sophica hunc temporis id non portaret.

Hic sunt verba s. Thomae. Partem cognovi-
mus proportionaliter cognoscibili. Nunc intel-
lectus Angelici qui est solutus a corpore
separatus, objectum proprium est substantia
intelligibile a corpore separata. et per hunc m.
intelligibile materialiter cognoscibilis.

Intellectus autem humanus, qui est constrictus
corpore proprium objectum est quod dicitur
sive natura in materia corporali etc.

stans, et per h. m. naturae visibilibus rerum
objectum in invisibilibus rerum aliquod cogni-
tionem associat. - + De ratione autem huius
naturae (quod dicitur) est, quod in aliquo individuo
existat, quod autem est absque materia corporali.

Portio autem appropinquans per se
et imaginativum, et ideo necesse est... quod
converat se (intellectus) ad phantasmatum, ut
speculetur naturam minus aliam in particulari
existente.

+ Per cum nostra substantia con-
gruis ordine modo d. canis ascendere in al-
pines ideas in visibilibus non tamen ad primum
illud, quae deus omnino supponit ut ipsa ascen-
sio est possibilis. -

titatem. Hoc respondet in prima idea
momento Entis. 2

Secundo. Relatio unius puncti ad aliud
et physice molleculae positivae et mol-
leculae negativae. Hoc momentum
abstracte est motus, physice est Vir-
tus sive Qualitas, quae varios modos
habere potest, et constituit tot genera
qualitatum. In prima idea, hoc est
momentum proprietatis. +

Tertio id quod ex huj. m. relatione constituitur
veluti synthetis utriusque prioris. Hoc
momentum abstracte est Figura, quae con-
stat ex spatio et diversa in ipsa relatione
punctorum ad invicem, physice autem
est Corpus, quod constat ex quantitate
et qualitate mollecularum. In prima
idea hoc est momentum existentiae. +

Quarto sicut in prima idea sub forma
existentiae cogitamus Entem, ita in
hac prima idea secunda sub forma
Figurae cogitamus Spatium, et sub
forma Corporis cogitamus Materiam
propter hanc ideam sive abstracte, sive
physice sumere placeat. +

S. 81.
Secunda Determinatio existentiae est
Vita, cuius forma generalissima est
Tempus. Ejus momenta sunt:

1. Unitas et physice Senon, quae
necesse est ita cogitatur, ut ha-
beat virtutem se multiplicandi
sive crescendo i.e. esse unum
post aliud; et haec cogitatio
si abstracte sumatur, constituit
numerum in potentia si autem
physice constituit quantitatem

et qualitatem organicam sed, virtua-
lem tantum, quae habeat vim non
solum, se explicandi, sed etiam con-
jungendi sibi materialiam cum ejus
quantitate et qualitate, sc. est corpus
organicum et materiale virtualiter.)

Hoc est momentum Entis. =

2° Explicatio sive evolutio huj. modi
primi numeri per successivas uni-
tates in numerum ultimum, et
huj. m. seminis per successivos
actus in actum ultimum.

Hoc est momentum Proprietatis
sive causalitatis. +

3° Ultimus actus, qui ex huj. m.
explicatione exurgit. Hoc mo-
mentum abstracte est numerus
aliquis determinatus physico re-
ro est Corpus organicum ^{immortale simul} et ma-
teriale, quod constat ex quantitate
et qualitate organica, quae sibi
assimilabit quantitatem et qualita-
tem materiale, et ex virtuali
in actualem deducta est. In
prima idea hoc est momentum
Existentialis. =

(S. 82.)

Haec determinatio vitae multipli-
citer considerari potest. Consideret,
namque in hac sola proprietate ut
sit Ens, quod successive perveniat
in suam formam. Jam vero in su-
am formam successive pervenire
possumus Entia non uno sed plu-
rimis modis. Porro si modi isti
ad sua genera reducantur, tres erunt

Præter speciem indefinitam etiam per figuram cognoscitur
nisi quatenus negamus omnem figuram et ma-
teriam primam in formam etiam per corpus cogi-
tamus in quam tunc abstrahimus a corpore sicut
Ent ab existentia. — et verum Ens est tunc nihil
absolutum id est in se ipso primum est nihilum
physicum, relationum. —

(S. 81.)
Præter quod in materia est ultimum id est in vivente
est primum, et non eodem modo, nam in
materia sicut in illo numero lo materiali
in vivente evoluitur in ultimum formam
quae est immaterialis. —

+ Hoc momentum proprie respondet ideae
universi, qui nihil est aliud nisi successio.
Itaque spatium respondet in materia pri-
mo ejus momento, tempus respondet in
vita secundo ejus momento (prout in
anima respondet tertio ejus momento).

Primum momentum est mensura
numeri secundum momentum
numeri numeri, tertium mo-
mentum prout numeri.

* (nihil) est ens organicum prout
que immaterial, cum sua quantitate
et qualitate, virtuali, impositum mat-
eriae, et quod vim habet in ipsa et
cum ipsa se explicans in suam
formam.

+ In hoc etiam distinguatur a materia pura.

Nam haec et interior et exterior et multiplex et non unita in chrysolitis ad aliquam unitatem exteriorum pervenit quae est transitus in regnum vegetabilem. Sed haec etiam differt naturam huius unitatis nam miles omnino est exterior neque provexit ab aliquo principio intrinseco quod sit Ens, ut in Vegetabili. —

Reproductio per semina non differt effectualiter ab illa quae fit per articulos. Semen enim nihil aliud est in vegetabili, nisi articulus involutus et necessarius sequentibus articulis ne operetur sed expectare propriam opportunitatem occasionem et necessarias condiciones in quibus haec evol-
vatur. —

* Cum dicimus Ens vivens ducimus ipsi illas tres condiciones quae distinguunt a materia. Cum dicimus per spatium diffusum iuramus id quod habet similes cum materia et quod ipsum ab aliis viventibus distinguit quae non sunt in spatio sed in unitate (numero) per tempus decurrente. —

polissimi: sc. vel Entium vegetabili-
um, vel animalium, vel spiritualium.

Vegetabile est Ens vivens, cuius proxima determinatio haec est, ut forma ejus talis sit, cuius pars quaelibet integra, sive articulus, rursus in se totum Ens continet virtualiter et in opportunis conditionibus collatas etiam actualiter totum Ens producat. Scilicet vegetabile est tale Ens vivens, quod sibi in seipso juxta positum in spatio, et non habet Unitatem nisi actualem et exterioriorem in forma, interiori autem est virtualiter est multiplex. + Corpus vegetabile differt ergo a corpore materiali:

1° Quod habeat unitatem formae ab intrinseco principio profectam.

2° quod in hanc formam successive perveniat.

3° quod seipsum reproducat. —

Potest autem breviter defini: Ens vivens per spatium aliquod diffusum.

Animal est Ens vivens cum hac proxima determinatione, ut forma ejus sit integra, neque per partes reproduci possit, sed omnes partes necessario concurrant ad Unum totale constituendum. Scilicet: Animal est Ens vivens, cuius for-

ma ne virtualiter quidem plura Entia
continet sed est omnino integra et una
ita ut non nisi uni Enti asplari pos-
sit. Hoc Ens proinde et actualiter
exteriorque in forma, et virtualiter
ad interior in seipso unum omnino
est.

Hec Unitas Entis in animali in
causa est oia

1. unum semper ac secum identi-
cum animal permeant
2. oia sentit
3. Cur se moveat.

Hec propterea et etiam sunt, in quibus
animal differt a vegetabili. Nam
in hoc differt ab eo:

1. Quod habeat unam integram
formam, quae perfecte aequat
Ens.
2. Quod in hac identitate formae
cum Ente se sentiat unum
quod eadem ob causam possit
se movere. Ex quo sequitur nec
reproducere se posse per par-
tes, sed integraliter per modum
unius, sc. per semina tantum.

S. 85.

Ex quibus sequitur in materia a-
nam rem esse considerandam, sc.
eamdem ipsam in epus tribus mo-
mentis.

In vegetabili duo consideranda esse
nempe:

S. 85.

Quod identicum permanet & certe in ipsa
unitate ratio posita est. Cur autem seu-
liat facile intelligatur ex eo, quod for-
ma tota sit in Ente et Ens in forma.
nam forma est integra et una idcirco
perfecte explet Ens et aequatur cum
ipso. Iam est quod omnis permutatio
(modificatio) in forma perlingit ad
Ens ipsum et hoc constituit sensum.
Quod vero animal se moveat non so-
lum ex eo procedit quod ejus orga-
nismus sit ita dispositus - haec
est non nisi conditio -; sed ex eo
quod se sentiat unum, proindeque
sentiat se existere in quo sensu pro-
priae existentiae est sensus potesta-
tis et Domini suorum motuum ad
extra et hoc est principium et ratio
motus.

1. *Materia* ut supra;
 2. *Eus vivens* (organicum et im-
 materiale), quod ipsi con-
 jungitur, cujus rursus momenta
 sunt.

a. *Eus virtuale*

b. ejusdem explicatio receptiva in
 formam

c. tandem formam.

In animali autem consideranda est
 tria animo.

1. *Materia*

2. *Eus vivens* ut supra;

3. *Unitas formae* cum *Ente* et
Entis cum *Forma*, quae uni-
 tas ultima proprie constituit
 animam. Ejus momenta sunt:

a. *Sensus existentiae*

b. *Sensus perceptionis et reactionis*
 proindeque *activitatis et mobi-*
litatis,

c. *Ipsa actio et motus*;

Quae tria momenta animae respon-
 dent *Enti*, proprietati suae cau-
 salitati et formae, et proprie con-
 stituunt *Idem Animae* in *Genere*,
 atque *animalis*.

§. 85.

Multiplex in *Ente*, nam licet suppona-
 tur unum *Eus* primordialiter sed
 cum agitur de explicacione in formam
 non facit nisi per multiplicati-
 onem sui *Entis*, sicut *Materia*
 non coalescit in aliquod determinat-
 um corpus ex molecularibus primis
 nisi per multiplicationem earum.

§. 86.

Proindeque dici potest. *Materia* animo
 multiplex, id est, neque una in *Ente*
 suo, neque una in forma,

Vegetabile multiplex in Ente suo, sed
unum in Formae, adeoque est velu-
ti unitas objectiva Materiae? p
Animal vero dici debet et unum
in forma et unum in Ente suo,
adeoque est unitas Materiae non
solum objectiva sed etiam subiecti-
va.

Hac ratione animal dici potest Syn-
thesis quaedam materiae et vitae in
qua materia se sentit viventem, et
vivens se sentit materiam. F

§. 87.

Relate ad spatium et tempus materia est
omnino in spatio.

Vegetabile est in spatio et in tempore.

Animal si in anima sua consideretur
est omnino in tempore.

§. 88.

Sed materiam, et eius determinationes in
corpore, in vegetabili et in animali, venit
ulterior determinatio existentiae, et haec
est Ratio.

Ratio differt a materia, in eo praesertim,
quod semel ac suam existentiam adeptam
est, neque in spatio, neque in tempore
existat.

Rationis generalissima forma est Ver-
bum sive Sermo. Haec deinde a-
lias patitur determinationes.

§. 89.

Prima determinatio proxima Rationis
est hoc ipsum verbum sive idea, non
in aliquo subiecto considerata, sed
tantum in forma sua exteriori, i.e. in
Sermone, exteriorius articulato.

Unitas objectiva i.e. materiam pervenisse
ad aliquam unitatem in sua forma
sed in forma tantum autem se, non
in se.

In vegetabili hoc videtur est, videtur ad mixturam
materiam in consortium sui ex parte
formae tantum non ad mixturam autem
ad consortium eius. In animali videtur
ad mixturam materiam ad consortium est
formae et eius sui, id est ut sola vitae
communicata sit materiam.

Ens determinatur in formae, i.e. Formae
vegetabilis id est determinatur ut prius
sit aptum esse multiplici - cum vita
autem in unitate consistat (ut formae
huj. m. esse non debet. In vitam, verum
sed quae sit vita). E contra in animali.

F §. 86.

(Abstractione) Non quae sit ipsa materia
trahitur in vitam sed vitae commu-
nicata est materiae, i.e. Ens vivens
conjugatum cum materia.
Hac ratione intelligendum est, materi-
am adeptam esse unitatem in animali.
Non quod ipsa materia aliquid unum
efficiat, sed quod aliquid habeat aliquid
unum (Ens vivens) cui inhaereat.

§. 87.

In materia nulla fit mutatio essentialis et
aue - si sicut diversae combinationes in
plura corpora, moleculari uniuscujusque
integritate permanent et reversum separari
possunt et in pristinum statum restitui.
Nulla ergo essentialis mutatio. Porro
in mutatione effratio, successiones ab
proinde temporis. Semper ergo non
cadit in materiam.

Vegetabile quod ad Ens eius pertinet non
est in spatio nam in Ente eius nulla fit
mutatio proindeque nulla successio.
Potest esse destructio sed hoc constituit
rationem vitae et in hoc diffinitur
vegetabile a materia proprie dicta
quod diffinit non potest, sed destructio
quavis succedat post existentiam non
constituit rationem successione (immu-
tam destructio) proindeque neque rationem
temporis. - Vegetabile ergo quod ad Ens
suum non est in tempore. Ratio in-
trinseca, cum in Ente vegetabili nulla
sit mutatio, in Ente est quod ad Ens
non est unum proindeque non potest seu-
sive (i.e. mutationes formae in se
percipere), et in sensu sola constituitur
mutatio quae ad Ens aliquid in Ente suo
pali potest. - Sed vegetabile patitur mu-
tationem proindeque successionem in forma
sua, atque ex hac parte invenitur in
tempore. Vegetabile ergo est et in spatio

quodam Eus tunc) et in tempore, quo ad formam.

Occidit rationes animae si anima ejus scilicet consideratur et sic debet omnino in tempore nam omnino unitus est. unitas autem non potest esse in spatio cuius rationis est et sic duo id est ut res unum iuxta aliud. — Spacium igitur relate ad animam existit scilicet aliquid extrinsecum quod illud non nisi imaginariè in animae opedi potest. Erit autem animae omnino in tempore nam mutabiles formae sunt in ejus Eus te sensa- tiones quae post se succedunt proinde quae confidunt animae omnino sub lege temporis.

§88.

Verum quidem est Eus alioqui rationem communicare posse successive nempe sub ratione temporis. Sed hoc maxime intelligitur de Eus rationalibus cum materia conjugatis quae ad modum nostrum inveniuntur. Ceterum in his etiam Eus se melius de ratio ipsis est communicata, sicut aliquo modo extra tempus consideratur. Nam termini qui prius successive considerati fuerunt possunt simul apprehendi immo etiam ordine in verso sine ulla in ipsis mutatione et ita sine ulla mutatione semper manent quod proprie constituit exemptionem a lege temporis. Ad summum tamen in eis invenitur tempus rationale id est successive logica. Haec certe invenitur sed hoc non est tempus.

Id autem quod dicimus semel ac facit existitiam apte est (ratio) — non eo sensu dicimus quod vero ex se ipsa vel ex aliquo fonte indeterminate esse vel minus ex materia ratio est purgata, — sed hoc sensu scilicet rationem tantum communicari — hanc communem rationem esse prius objectum nostrae ideae quem ad primitivum non communicatum, divinum apuregamus. Nihil ergo hic loqui de divina actu lo- quentes, quae est ultimum objectum nostrae contemplationis de communica- ta, scilicet de humana loquimur et eam terminamus in eo sicut ubi jam in actu existit.

§89.

Haec est actus determinatio sermonis. Ex his opinio patet, nulla ratio homines potuit esse sermonem ex cogitare atque eodem immo potiori jure sermonem ac materiam ex nihilo creandum a se debere. Et ut quae jam factus est, plane intel- ligatur — cum non hic de sermone loquimur in quantum ex cogitare non potuit loqui nos de eius fundamento id est de primo idea de quo super tractabamus. Haec est

Ratio in hac determinatio est veluti materia rationalis, quae postea a multis entibus rationalibus assimilari potest. Haec sunt veluti rationales molleculae et se invisibiles. sermo autem est veluti corpus in quo istae visibiles efficiuntur. Haec tandem omnia, quae in se invicem et voces earum ponuntur ut ita dicam, in aliquo spatio logico.

§90.

Secunda determinatio proxima ratio- nis est intellectus.

Intellectus hic cogitatur actu sine consuetudine sui, separate et in se tantum.

Iste determinatus intellectus est Eus vi-vens, quod adicitur Sermoni, vel cui sermo communicatur, est subjectum rationale, quod apprehendit Ratio- nem sub forma Sermonis, et cui ratio ita inheret.

In intellectu porro cum consuetudine sui mundum ibi addit, omnis ita est veluti Eus in se, proutque in- tellectus intrinsecus est multiplex, et aliter in ipso unitas non datur nisi extrinseca, scilicet unitas ipsius sermonis.

Proindeque intellectus est veluti arbor rationalis, et multiplex et una, et in tempore et in spatio logico.

§91.

Postea determinatio proxima rationis est spiritus.

Spiritus est intellectus non jam in se con- sideratus et separate, sed cum consuetudine sui, id est inherens alicui Enti viventi et ipse invidens tanquam formae, ita ut intellectus sciat se esse talis Entis,

et ens verissimè sciret suum esse hunc
intellectum.

Haec est origo differentiae inter in-
tellectum et spiritum, quod intellectus sit
quidam in ente vivente sed objective tan-
tum, spiritus autem sit intellectus vi-
vens et objective et subjective.

Intellectus simpliciter et strictè vivens
de rebus, spiritus est scientia vivens
saepe potius ens vivens et de rebus et de
se ipso. Ita animus simplex habet
autem reflexa. T

In spiritu non solum forma est una,
sed et ens est unum. Est igitur unitas
et extrinseca et intrinseca.

Idcirco spiritus invenitur tantum
in tempore logico. Est autem ani-
mus ex parte et spatio et temporis
materialis.

S. 92.

Spiritus considerari potest tanquam
synthesis, rationalis et vitalis.

Eius momenta sunt:

1° Ens: id est prout jam quod sit et scit
licet se esse (uti animal)
sed quod sit et sciat se esse
et scire et velle.

2° Proprium: id est quod non solum

habet propriam sibi aliquam
ultimam formam ad quam de-
bet pervenire, sed quod sciat ha-
bere eam sibi propriam, sciat
quo ad eam debere pervenire
et tandem velit pervenire. ++

3° Forma, id est quod non solum oc-
cipit et agat ut ad suam formam
perveniat (ut existat id est est)
sed quod sciat se capere et agere
(haec est voluntas et libertas) ut
ipse sciens et volens, et libere agens

invisibilis: omnia enim momenta quae mutuum
ideae sunt, etiam sunt invisibiles perinde ac ipsa;
haec sunt sermonum videndi et cogitari non possunt,
et plane quomodo videri poterunt si sine forma
sua sunt, et nihil videri potest nisi in sua

forma, et non suam formam? - Formae au-
tem eorum sermonum est, qualiscunque tandem
sed certe sermo. Ergo sine sermone videri
nullo pacto possunt. - Ergo sine sermone
non possunt ideae neque possideri neque
haberi, quod si sine sermone non habent
suo ideae, quomodo deinde sine ideis ser-
mo ex cogitabilibus? - Ergo ut sermo
ex cogitabilibus necessarius est sermo. Sed
quod ideae est, sermo nullatenus ratione exco-
gitari potest a mente humana.

Et licet haec de prima idea dicamus, tamen
quid omnes reliquae ideae non sunt nisi
applicatio successiva primae ideae et
sine primae existere non possunt, propterea
nec reliquis sermo sine primordialis
illis ex cogitabilibus potest, ita ut absolute
affirmari possit et debeat, nullum partem
sermonis hominem ex se ex cogitare posse.
Idcirco non impeditur quo minus ea sit
primae ipsius, quomodo cum post primam
ideam ceteras sibi ipsi formae formae
ita et ceteras voces post primam verba.

S. 93.

I Haec multa sunt notanda. - Primum aut
huiusmodi status qui logice color considerari
potest et debet debet et claudet et aliter
nempe aut sit sicut. Eritque quae in hoc mo-
mento rationis ex se sita fuerit
terminum (veluti vegetabilium in simili
momento materiae)? Mihi non ab-
surdum videtur huiusmodi. Erit ad nullum
immo et analogia philosophica talis

consentaneum. - Sed non potuit con-
jungi materiae id est in inveniendū nobis vi-
sibilem transferri sed in textu propter rationem
bilis Erit colligari de leant. - Hinc
ex experientia nosse non possumus an
eandem existant. Jam vero nec satis
aperte scimus hanc rem ex revelatione.
Attamen cum nobis ea scriptura in-
manetur et arbor viventis et animalis
(fortasse spiritualis) quae loquatur
et formae horis, aquile etc. in spiritu
alibus omnino, quae postremo hic ad
rem ferunt mihi maxime persuadeo,
hinc forte non erit paradoxum asserere
satis nobis constare ex revelatione
existere Erit, spiritualis ubique
quae solum intellectum habent. De
rationem in statu objective quae per-
veniat in ipsis ad statum subjective
id est ad consuetudinem suam.

Et Ablandum quod prius in maximis sermone
succipio in iudicium transire ad
Eulibus spiritualibus manu sacerdotem esse
toulum legimus proindeque et tempus
cogitum toulum.

III Spatiūm logicū de quo sermo hic est
in eo consistere quod in intellectu etiam
quiescimus motu in sermone id est sicut
aliē juxta aliam cum motum
perverit in unitatem consuetudine
proindeque sunt in spatio logico.

II. int. ut reverentiam inde deprecemur
etiam inter nos homines ex parte ali-
qua inveniri h. m. in intellectus ut ordinem
objectivos. Hoc enim accidit in pri-
mis annis infanculae ut parvuli qui
loqui incipiunt prius verba de aliis
rebus habebant, quam de se ipsis. Nam
conscientiam sui non nisi scio satis
perveniant. Si itaque supponeretur
parvulos h. m. semper in hoc statu
permanere habemus quod quaerimus.
Quis autem negabit rite hoc supponi
posse? Nam certe non repugnat.

Et Modicum est terre omnibus aliquam
 esse rationis nostrae statum in quo
 a consuetudinibus suis, quae in nobis est,
 abstrahimus veluti de tertio persona
 et tum ratio nostra invenitur in hoc
 statu de quo hic sermo est.

(199.)
 Invenio ita duplex ut sit dupliciter duplex. Nimi-
 rum I. Et coincidentia de rebus, II. De se ipso:—
 sed cum est de rebus est et de rebus et de se ipso
 (tamquam de aliqua) re sed sua elicitur primum
 est de se ipso est de se ipso primum tamquam
 sua huius de rebus, tamquam uno suis. Haec
 maxime sunt, inveniunt, nam et de se ipso
 oppositum Hegelii.

Quatuordecim in animali forma materialis
est una et divisa et Eus ita quousque in ratione
invenitur (unus aliter formam rationalem
et Eus est una quae quidem unus).

Omnes itaque quae considerantur in intellectu in
hac univ. formae rationales cum sed sunt
solummodo in se ipsas sumendae leges sed non
materialiter, nam licet istae sunt divinae
affectiones et status nostrae rationis nihil
secius omnes haec affectiones in statu legibus
solummodo sumendae sunt et non extrinsec
quasi immo per aliam rationem materiali
sed leges omnino. -

199.
Quod vult esse et velle, duo prae est
forma, id. haec infra forma consideratur in
spiritu ut - Ens ut Ego virtuale. Hoc esse
et velle et velle esse unumquodque in suo genere
indeterminatum. - Bonum per proprietates de-
terminabitur.

+ Haec scientia non est ex ante ipso illo priori. Nam
est in genere suo indeterminatum; haec autem
scientia propria obiectus formae jam determin-
natio est; determinatio autem non potest dari

in formam suam. Namque Eus vocat-
ur.

Et cum eadem in eadem pervenerit, hinc
erit de quaestione inter Eus sciens et volens et
formam sci-tam et vol-tam; ita ut tale
Eus sit totum et perfectum in sua forma,
et hinc eadem in ipso.

Plus est spirituel, plus parfait.

193.

Ubi semper laudauimus seruatis iocis et Pae
nominis.

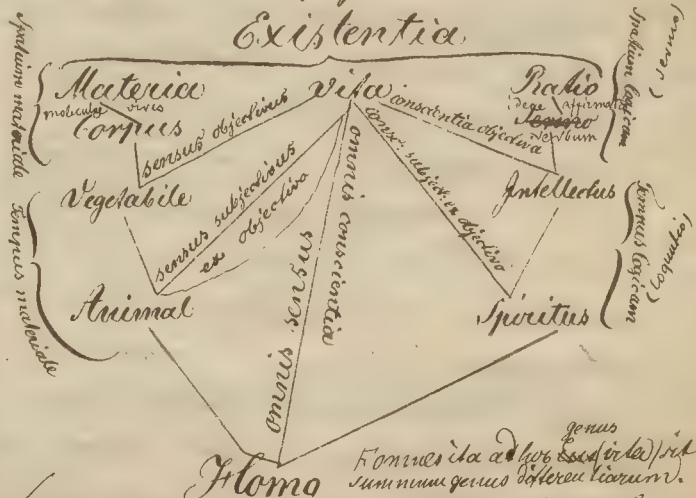
Epis Determinatio fit per annes alios
Determinaciones quos hucusque vidimus
quum autem ex annibus fiat, et ita
fiat, ut fit cum, eo ipso coluctime,
in hoc genere, quae a nobis recipiari
potest.

Planis proprie considerari debet Lau-
quam synthetis ex ultima synthetis
materiæ quæ est animal, et ultima
synthetis rationis, quæ est spiritus,
quæ duo coniunguntur in uno,
et communi Ente vivente quod vo-
cari potest animæ rationalis.

Haec homo est Eno vivens, quod est
simul et animal et spiritus.

§ 94.

omnes illae secundae uno intuitu in hac
tabella exhiberi possunt:

Notandum haec tabellam in eo maxime differere a tabella Empyrosi
quod sub existencia quae uniter ad genus summu m est sub tribus
alia tribus generis humane, quasi collateralibus quorum nullum in
eo continetur. Horum generum summorum duo sunt determinan-
da (materiam et ratio) tertium est determinans (idea), et his sunt
inferiora genera et species ex hoc (ex vita) penascuntur differre loco

De ultima Idea

§ 95.

Primum (§ 67. 68. 69.) primam ideam in sua integritate esse necessariam et de necessario, in sua divisione autem esse quidem necessariam sed non de necessario: et tunc si idealiter recogitur esse ideam de possibili si realiter esse ideam de contingenti: F

Certe quod prima existentia, quod hunc scilicet, necessario pertinet ad Ens primum, hujusmodi Cogitatio ipsa est lex mentis nostrae, et tam imperativa ut statim ab enuntietur etiam ad nullam necesse est. F

Si autem existentia necessario pertinet ad primum Ens, est necessaria per se. Dubio primum Ens est natura sui necessaria. Et haec est prima determinatio primi Entis, quae inuenitur.

Verum ulterioribus determinationibus coarctans esse non poterat: nam diversa genera determinationum nos non cognoscimus nisi in ideis secundis, et nisi his cognitis non possumus Ens primum convenienter determinare.

Ita fit, ut Idea, quae in cognitione nostra est prima, in determinatione est ultima. Et de hac modo agimus.

§ 96.

Haec ultima Idea nostra est Idea D.E.F.

Epis prima determinatio, ubi videmus, est necessitas existendi, sive existentia absoluta.

Sed haec ipsa necessitas existendi et existentiae absoluta non potest a nobis rite intelligi, nisi intellecta prius existen-

ex indeterminato. Est ergo inditum ab extra quoad actum; nam quod potentiam est in-
57

trinsum
+ Hoc nomen est principium nostrae vitae et libertatis, quod constituit hominem dominum actuum suorum. Est enim vita sui iure architecta; in quantum talis virtutem agendi.

§ 95.

Haec conferri cum eis quae suo loco diximus, illis autem addimus: etiam ideam de possibili et de contingenti si si tanquam idea separata, esse necessariam, nam in Deo omnes ideae sunt necessariae, non esse tamen de necessario; nam forma h. m. (quae constituit) ideam 7 potest separata considerari ab Ente et Ens ipsi minime superaddi; ergo non est de necessario. Iu hoc est natura non necessaria quod Ens, quod aliter formae respiciet potest ei communicari vel non communicari; remanens separata forma absolute et absolute.

Ad hoc sufficit ut quis cogitet, primam existentiam non posse esse possibile tantum possibile est id quod est esse. Et quod non existit; ergo si existentia esse possibile non existeret. Non esse existentia. Aliter existentia non potest esse non existentia. Ergo non potest esse possibile. Ideo ergo esse conjuncta cum Ente.

Haec conjunctio non potest esse separabilis sed debet esse necessaria, i.e. prima existentia non potest esse existentia contingens. Nam existentia contingens est quae ex se est separabilis et quae ab aliqua causa conjungitur. Ergo autem existentia conjungens debet esse alia existentia nimirum ea causa quae conjungit. Ergo existentia conjungens non potest esse prima existentia, proindeque prima existentia non potest esse contingens. Ergo necessaria.

Potest separari non potest esse possibile; non potest esse contingens; ergo necessaria.

H. m. nostra observatio concordat maxime inducit inter diversas inmo et oppositas species sensus, et non coarctat non faciat sed veram et solidam.

§ 96.

Quamvis dicimus in Deo neque idealiter prope formam separari ab Ente, nos sensu intelligimus quod formae in Deo non potest haberi non solae existentia separata sed neque idealiter separata i.e. non potest cogitari ut possibile scilicet sola ipsa forma sine Ente, sed debet esse aliter ideam cogitari tanquam unica cum Ente, et in hoc consistit necessitas existentiae.

Ens spiritus conjungens est separabile ab Ente, quod hoc Ens est apud Deum et tantum tribuitur formae sed non viceversa. Namque Ens potest separari a materia sed non vice versa ab Ente. In Deo Ens semper existit cum

sua forma, neque unquam potest Ens cogitari sine forma cum h. m. Ens semper in actu necessario esse debet. Hoc pertinet ad eundem ad consequendum in §. 96. Saltem ut minimum deus utroque existentiam absolutam illam prorsus esse in quo neutram in se separari potest.

§. 97.

F. Nam si aliter esset, esset momentum in quo Ens sine forma esse posset. — Jamvero tunc esset Ens possibile vel contingentis non necessarium. — Hoc quoque potest contrarium status in contingentibus. In his enim secunda determinatio est propria sed ita est secundum ut transitus alterius ut expositum in eodem, in existentiam. Item quod valet ad epus actuum determinationem. In contingentibus enim fit successiva explicatio et evolutio in perfectam et propriam formam donec nimirum fiat aequalitas inter Ens et formam. In Deo autem nullus est successio explicativa formae quia forma non habet ordinem vel principium aliquod unde per gradus ad epus plenam explanationem pervenit. Hoc ipso autem quod forma Dei non habet initium sed simultaneam existit cum Ego ideo quoque absolute est et aeterna in perfecta forma. / Aliquoties contra Manichaeos statuit deinde omnes praedictos Deum esse primum primum. St. Thomas deinde illam statuit actum primum quae quidem sententia basis est omnis doctrinae. nos ratione horum dicimus Deum esse spiritum primum.

§. 99.

ta possibili et existentia contingenti. Nunc igitur quia possibile et contingens existentia ea est, ut quia Ens potest, sive realiter, sive idealiter, separari forma, hinc necessaria et absoluta ea est, in qua Ens a forma neque idealiter nec realiter separari potest.

Et haec est prima determinatio in suis existentiae DEF. Scilicet Ens ipsam in DEO non est potentia sed actus.

§. 98.

Uterque determinatio DEF et quae ex illa priori consequitur haec est. quod Ens divinum in factum formam non explicatur successivo, sed eodem actu, quo ipsum est, et forma ejus est. F. Scilicet momentum proprium in Deo sive actualitas, non est transitus ex potentia in actum, sed est eadem actus sicut et Ens.

§. 98.

Uterque prorsus determinatio ideo DEF est quod forma Dei sit actus non ultimus, sed primus et unicus. Scilicet in Deo et Ens, et virtus sive proprietates, et forma, sunt unus idemque actus.

§. 99.

Actus in Deo est id quod in contingentibus est vita. Quod autem in contingentibus est ratio, in Deo est Ades, sive epus, verbum.

Haec determinatio DEF in eo differt a simili determinatione in contingentibus, quod in contingentibus ratio sit prius externa, deinde interna, prius aliena

Deinde sibi communicata, et sic
propria, prius in potentia, deinde
in actu, in Deo autem actum ra-
tio seu potius idea est actus pu-
rus, ipsi proprius, internus, inde-
pendens, et ita reus, quem me-
dum existentia ipse.

In hac determinatione Deus vo-
cari potest idea pura seu abso-
luta.

S. 100.

Haec quod in circumscriptione dei possibili est
materia, vita et ratio, id in Deo est exi-
stentia absoluta seu potius Spiritus
absolutus, actus absolutus et idea abso-
luta.

S. 101.

Spiritus absolutus Dei si determine-
tur per actum absolutum dat, im-
mensitatem et aeternitatem, quae sunt
id, quod spatium et tempus in mate-
ria. et ita idea determinatur
per eundem actum, dat scientiam
et sapientiam, quae sunt id, quod
intellectus et spiritus rationalis
in ratione.

S. 102.

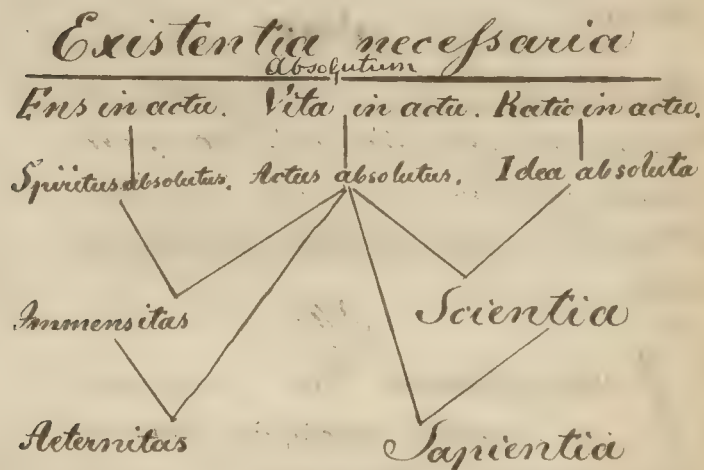
Ultima determinatio D E F, quae
in eo consisteret, ut id, quod dicimus in
eo existentiam seu spiritum absolutum
et id quod dicimus ideam absolutam
in unum coniungerentur, et sic fieret
ultima Synthesis Divina, haec in-
quam determinatio melius exponetur
a nobis in Theodicea, utpote quae
jam ad mysterium S. S. Trinitatis
spectat, quamque ratio humana
nisi vestigia revelationis legens,

et id etiam laboriose omnino, recognoscere non potest.

§ 103.

Est tamen et haec, licet non integra determinatio ideae DEI, quam hucusque exposuimus, aliqua tabella repraesentari, quae haec esto:

D. Summa Idearum.

§ 104.

Series idearum earumque quæsi locus et nectura, si una simul omnes considerentur, jam nunc exhibendus est. Porro idæe ita simul simplices possunt considerari vel 1° in se, vel 2° aliae cum aliis collocatae, vel 3° in nobis.

§ 105.

Ideæ in se consideratae ita se habent.
1° Idea prima, quæ est etiam simplex, est Existentiæ.

* Simplex est nam unam notam habet, unam proprietatem sc. existentiae, licet in suis mo-
mentis etiam hæc idea simplex non sit,
sed triplex.

2° Ideæ summorum generum, quæ sunt materia et ratio. Hæc

sunt genera determinanda.

3° Idea summi generis differentialis,
quod est vita. Hoc est genus de-
terminans.

4° Idea generis, proindeque generum
magis magisque proximorum.

5° Idea differentiae item magis ma-
gisque proximae.

6° Idea speciei, quam scholae mo-
dernae prae caeteris universa-
lem dicunt, et etiam abstractam.

7° Idea individui, quam vocant
singularem.

8° Idea ultima et vere singularis,
quae est D.E.U.S.

Etiam ideam generis vocant universalem,
sed genus est species respectu superioris generis.
Species vero ultima non est genus. Ergo univer-
salis idea est omnis species.

Et sed singularis non est, cum sint multa
individua; est tantum individualis.

§ 106.

Prima idea simplex dicitur eo, quod
non sit composita ex pluribus notis,
sed unam tantam habeat notam
| existentiam |. Ita est. Idea
simplex nullam subest compre-
hensionem.

Ultima idea singularis dicitur eo,
quod nullam habeat extensionem,
id est non contineat sub se plura
individua, sed unicam.

§ 107.

Ideae simplici opponitur compo-
sita, quae scilicet plures notas. Ad
ideam singularem opponitur generica
vel specifica, quae scilicet plura in-
dividua in se amplectitur.

Hinc sequitur praeter primam
et ultimam, alias ideas omnes

esse ex una parte compositas, ex
altera vero genericas vel specificas.
Omnes habent et suam compre-

Oportet objici ideam individualement non ha-
bere extensionem. Hoc quidem verum est, At prima idea, quae nullam ha-
bet extensionem, et suam extensionem
at non eximitur ab extensione; nam
cuius ipsa idea individualis extensionem
non habet, tamen continetur in extensione, non est composita, tamen si
sua ideae specificae, i.e. est una ex rebus
(ideis) quae continentur in illa specie, pro-
indeque pertinet ad extensionem. Potest in-
habere extensionem non activam sed passi-
vam —

heusionem et suam extensionem
At prima idea, quae nullam ha-
bet comprehensionem, proindeque
non est composita, tamen si
maximam habet extensionem,
tamen non recte dicitur gene-
rica, sed potius transcendit omne
genus et vocatur transcendentalis.

Ista etiam ultima idea, quae nul-
lam habet extensionem et est
singularis, tamen summam
habet comprehensionem, tamen
non recte dicitur composita, sed
potius vincit et absolvit om-
nem compositionem, et vocatur
absoluta.

§ 108.

II° Nunc si idea secum
conferantur id fieri potest vel
quoad comprehensionem vel quoad
extensionem.

1° Quoad comprehensionem ideae
secum collatae sunt vel

a) identicae seu potius aequi-
valentes, nam vera identitas
indicatur nisi inter formam
et Ens aut inter eandem i-
deam numericè multiplica-
tam. Aequivalentes porro
sunt, quae diverso modo unum

X Inter formam et ens est quidem identitas, si forma
est perfecta — sed haec identitas non probatur per
principium identitatis, nam tum debet comparatio institui inter formam et ens, et haec
comparatio institui non potest nam Ens non videtur
sicut videtur forma. Probatur Ergo haec identitas
per principium causalitatis — quia unum
pertinet ad Ens, est producta ab ipso, est ejus forma
et relata ipsum Ens —

ideaeque menti exhibent.

vel

6. oppositae sive contradictoriae
sive contrariae, sed haec om-
nia spectant potius ad quae-
stionem de iudicio.

2. Quod extensionem ideae omnes
sunt sibi subordinatae, ita
ut sint

1. Superiores x

2. Inferiores, (generis propriis vel speciei)

3. coordinatae (quae sibi a latere sequuntur
emittunt, sub eadem genere superiori, ita:

x quae superius genus continent, i. e. ma-
gius habent extensionem, plura individua
in se continent quam ea quae inferiores

(superiores)

Materia

(inferiores)

corpus inorg.

corpus organicum

(coordinatae)

§ 109.

III Scilicet si ideae conside-
remus in nobis, id gradum
earum, ut ita dicam in
mente nostra, idcirco quaecum-
que erit.

1. Clara, cum sufficienter ali-
quod obiectum ab omnibus
aliis discernitur. Huic
opponitur obscura.

2. Distincta, quae non solum
obiectum ab aliis obiectis, sed
proprietas ejus aliae ab
aliis per suas notas suffi-
cienter distinguuntur.

Huic opponitur confusa,
quae tamen potest esse clara.

3. Completa, quae non aliquae
sed omnes obiecti proprietates
sufficienter percipiuntur per
suas cujusque notas. Huic

opponitur in completa, quae ni-
hilominus potest esse distincta.
4. Adequata sive perfecta,
quae non solum sufficienter,
sed modo perfecto vel etiam
perfectissimo omnes apprehen-
duntur proprietates obiecti
per suas notas. Haec opponi-
tur imperfecta sive inadequa-
ta, quae tamen nihilominus
potest esse completa.

* Haec omnia pertinent ad ideas in nobis con-
sideratas ad subjective — Nam etiam in nobis,
i. e. in suo subjective datus, ideas possunt con-
siderari vel subjective vel objective. Possunt con-
siderari subjective in nobis si consideramus no-
tas quo nos afficiunt, i. e. vel magis vel
minus intensas gradus quo gaudent in con-
scientia nostra. Et de his huiusmodi sed
possunt considerari objective in nobis, et
tunc est diversus status (non conscientia
nostra sed) idearum ipsarum. Nunc igitur
de ipso.

§ 110.

Et haec quidem subjective in nobis.
Objective autem in nobis ideas
consideratae sunt vel abstractae
vel concretae.

Abstracta idea est illa, in qua for-
mae solae considerantur, abstracti-
one facta ab Ente. Hinc ab-
stracta est idea de possibili,
et omnis idea universalis, et
etiam ex parte idea particula-
ris.

Concreta idea est illa, in qua
formae concurrent cum Ente, i. e.
considerantur una cum ipso.
Hinc concreta est idea indi-
vidualis, etiam ex parte par-
ticularis, quae non est nisi
individualis non determinata.

* non sequitur tamen, quod res divinae et
intellectuales, quae solum per formam per-
cipimus, non deus nobis nisi idealem cognitionem
et non ontologicam. Nam eodem per sermonem res percipimus, aliam
habemus viam per aliquam perceptionem earum activitatis, affirmativam, etc.
quae sunt id, quod sensationes et phantasmatum in rebus sensibilibus.

Caput IV.

DE Forma ideatum.

S. III.

Forma ideae est vox, non
quaelibet tamen, sed vox, quae sit
sonus articulatus, et ut ita
dicam organicus, i.e. constans ex
certis articulis methodice conju-
ctis.

Ergo arbitraria i. e. ex voluntate pendens, - non caeca
et naturalis, i. e. non gestus, non clamor etc. - Ex vo-
luntate autem vel humana vel supernae. Posses au-
tem esse et numerus.

S. IIII.

Hanc formam ideae alii vocant
ideae signum, eo quod per voces
ideae cognoscimus, signum autem
ut procul dubio id quo nolo aliud
cognoscimus.

Verum cum idea etiam exterior non
patefacta, in ipsa mente nostra
consistens, non possit separari
a sua voce, imo per hanc ip-
sam cogitetur, profecto satis
omnino erit vocem non signum
ideae, sed formam ejus dicere.

S. IIII.

Porro haec forma ideae non debet
confundi cum forma, quatenus
est idea ipsa. Placeat enim, ut jam
innuimus, est forma ontologica
i.e. forma Entis sive Rei, idea
est tantum logica i.e. forma
ideae ipsius.

/ * /

An voces et generatim sermo sit
ab hominibus conditas, vel quae ipsius
pars, necessario homini revelari
debeant, quae vero ab ipso suppleri
potuerit et perfici, ut satis, quan-
tum ad logicam pertinet, in dis-
praecurramus. reliqua ad psycho-
logicam relinquimus.

Id solum heic loci notasse iurabit,
vocem, quatenus ideam exprimit, vo-
cari terminum, eo quod ideam veluti
terminet et circumscribit.

Id solum optineat termini quod
quatuorque ideae:
abstracti, concreti, generici,
specifici, universales, particulares,
individuales, et sic porro. Sed
praeterea notentur sequentes.
Terminus univocus, cui semper
unam eandemque ideam expri-
mit v. gr. homo, arbor.
Terminus aequivocus, qui utque
duabus vel pluribus ideis inser-
vit, v. gr. ardor, vel phyriceus
in igne, vel vitalis in sensu,
vel moralis et spiritalis in
voluntate et anima.

Summa vocabulorum seu terminorum
vocaliter lingua seu Sermo.
Ipse sermo suum habet formam,
et haec est scriptura.
scriptura est vel ideographica,

Linguae potius pertinent ad peculiare notiones. Sermo
communiter sumitur pro facultate et actione loquendi gen-
ris humani.

Scriptura est res omnino materialis; est vera
corpus sermonis, (Materia). - In voce est adhuc intra
et potest considerari tanquam ens, id scriptura
tantum forma.

56
quae singulari idcirco singuleo adhibet si-
gna; vel phonographica aut phoneti-
ca, quae unicuique sono suum
signum exponit.

§ 118.

Cum autem perlexion quae fiat, quod
vel nomen ipsum, ut prole ignotum
aut aequivocum, vel etiam res ipsa
ex hoc suo nomine sive termino
non satis clare intelligatur, et ne-
cessitas orietur clarius vel nomi-
nis vel rei exprimendae, id fieri
consuevit opere definitionis.

Definitio itaque, quae juxta Tul-
lium est oratio, quae quid sit, id
^{de quo}
~~aequivocum~~ agitur, ostendit quoniam bre-
visime duplex ^{est} aliam nominis,
aliam rei.

§ 119.

Definitio ¹ in eo ² solum nominis occupatur
ut illud notum faciat et aequivocati-
onem ab eo repellat.

§ 120.

Definitio rei longe majoris est
momenti. Potest ipsa dici: ex-
pressio formae rei per tot termi-
nos, quot sunt ejus proprietates
essenciales.

Ex quo patet, non jam uni-
cum terminum, ut in simplici
expressione uideatur, sed tot ter-
minos in definitionem venire,
quot sunt proprietates essenti-
ales, quae illam rem constitu-
unt, et per ejus formam in-
notescunt, id est quot sunt notae

Distinguitur huiusmodi definitio vera seu essentialis
a definitione descriptiva.

ideae huius rei.

§ 121.

Alia lex. Definitionis haec esto:
ut definitio exprimat totam
formam definiti, sive ut in se
contineat omnes ejus proprie-
tates essentielles.

In hac regula continentur
omnes veteres quatuor:

- 1^a fiat per genus proximum
et ultimam differentiam.
- 2^a fiat nec angustior nec
latior definito.
- 3^a sit clarior definito.
- 4^a omni et soli conveniat de-
finito.

§ 122.

Ex his patet simplicem ter-
minum esse perimam for-
mam ideae, improprie vero
et adaequatam definitionem
esse ejus ultimam formam.
Inter haec duo extrema pos-
sunt diversi gradus inveniri
quae minus majore aliqua
proprietales rei describunt.
haec sunt descriptiones de-
scriptivae, quarum in rhe-
torica frequens est usus.
Ae possant dici formae
idearum intermedice seu

Secundae.

§ 123.
Definitioni ex adverso respon-
det divisio.

Divisio est distributio in partes
alicujus ideae, consideratae ut
aliquid totum.

1° Idea est totum metaphysi-
cum si ejus comprehensio
spectetur et tunc dividitur
in notas.

v.g. animal in vegetum, vitum

2° Idea est totum genericum

si spectetur extensio ejus
et tunc dividitur in spe-

cies. v.g. animal dividitur in rationale et non
rationale.

3° Idea est totum specificum si
spectetur collectio individua-
rum ejus, et tunc dividi-
tur in individua.

v.g. animal in bipedia, quadrupedia, multipedia

4° Idea est totum individuale
si spectetur collectio ali-
quot membrorum in uni-
tatem individuum, et tunc
dividitur in membra et
quidem v.g. corpus in membra sua

a, est totum physicum si
physicum individuum, et
tunc in sua membra phy-
sica dividitur v.g. corpus humanum;

b, est totum morale si indi-
viduum est morale, tum
etiam membra moraliter
sumuntur. v.g. corpus ecclesiae, vel exercitus

1) Ideo vocatur metaphysicum, quod charactere unum
subiectum existens et id quidem possibile tantum,
tamen sufficiens ad hanc divisionem.

2) Ideo vocatur genericum, quia alias ideas sub se con-
tinet. Ut haec est metaphysica, sed in ordine ad
physicam.

Nota nihil diximus hucusque de idea collectiva.
quae est idea de unitate morali. De hac so-
lum id est dicendum, non esse minorem
miserandam ideam collectivam cum idea
universali. Ceterum idea collectiva potest et
debet dici individualis, nam huiusmodi unitas
moralis cuius est haec idea, constituit individuum
morale, est igitur idea de individuo morali.

§ 124.

Divisio debet.

- 1° Adequata esse;
- 2° Ordine procedere;
- 3° Omittere membra jam
in aliis
inclusa.

Caput V

De Iudicio.

§ 125.

Quid de iudicio systematum re-
sentiorum conditores senserint
quidve pronunciarint, apposite
• studio jam declaravimus.

Hic tamen operae pretium erit
eas sententias in medium
afferre, quae vulgo in scholis
producantur.

Porro ex quo Lothius veteri
doctrina posthabita, quae
iudicium constituebat in prae-
dicamentis, seu categoriis sub-
jecto additis, ejus loco novam
proprio more in scholas in-
venit, quae ad iudicium duces
omnino requirit, jam coepit ex-
inde et iudicii definitio ad hoc

eius placitum detorqueri.

Quamobrem autemquam affera-
mus hujusmodi definitiones,
veterem illam ex Aristotele scho-
larum sententiam prius expo-
nendam curabimus. —

(S. 126.)

In capite tertio exposuimus Aristo-
telis et scholariorum doctrinam
de ideis, quae ad ipsas species in-
telligibiles in dicerentur.

Verum id notandum est huj. m.
doctrinam penes ipsos non ad
logicam pertinere, sed ad psycholo-
giam — tractatum de anima —.
Logica aristotelica constat pro-
priè libro cathegoriarum
sive praedicamentorum, qui
posuit deinde etiam de judicio,
et libro analyticorum, qui
propterea dicitur de sylogismo et
demonstratione, ut parum nihil
dicamus de ejus dialectica,
itaque doctrina de judicio
constituit vero totius logicae
Aristotelis fundamentum.
Haec eadem doctrina ita
se habet:

Omnia quae dicuntur — et
quae vel unequivoca vel uni-
voca vel denominativa sunt —
omnia dicuntur vel secundum

continuatio in libro tertio

